

Gedeelde grond 5: Lana Willems

Transcriptie

Lana: [00:00:00] (...) of er wordt minder gevaarlijk werk gemaakt. Er wordt nog minder naar een kern gegaan, uit een voorzorg om niemand te kwetsen. Waarmee ik geen pleidooi wil voeren dat mensen gekwetst moeten worden, maar ik wil wel een pleidooi blijven voeren voor debat en conflict. Conflict is misschien een te zwaar woord. Ik wil een pleidooi voeren voor frictie.

Ann: [00:00:30] Welkom bij Gedeelde Grond, waarin kunstprofessionals in Vlaanderen praten over wat hen bezighoudt en hoe ze de toekomst zien van het mooie veld dat we met z'n allen delen. Mijn naam is Ann Overbergh en vandaag praat ik met Lana Willems, algemene en artistieke leiding bij Monty. Kunstencentrum Monty in Antwerpen is een presentatieplek voor podiumkunsten en omschrijft zichzelf als een platform voor ontmoeting, uitwisseling en dialoog. Met als kernwoorden onder andere intergenerationeel werken en productieondersteuning voor jonge makers. Lana Willems heeft er de leiding sinds vorig jaar (2022). Ik ga met haar in gesprek over de toekomst. Dag Lana.

Lana: [00:01:10] Goedemiddag.

Ann: [00:01:13] Hoe is het bij Monty? Heb ik jullie juist geïntroduceerd of zijn er intussen zaken verschoven of veranderd?

Lana: [00:01:24] Hoe het is bij Monty? Goed. Zoals je in je intro aanhaalt zit ik daar nog niet zo lang, maar wel al lang genoeg om niet meer van een volledig nieuwe beginperiode te kunnen spreken. We zijn met een jonge, nieuwe ploeg gestart en we voelen dat de wittebroodsweken voorbij zijn. We hebben alles al minstens één keer meegemaakt en dus start nu het nieuwe proces waarin we merken tegen welke muren we de afgelopen periode gebotst zijn. Dus de uitdagingen tekenen zich een beetje helderder af. Het wordt duidelijker waar we als ploeg aan willen werken, waar onze sterktes liggen, maar evengoed waar we verder op willen inzetten.

Ann: [00:02:17] We hebben het er soms over dat jij vanuit Monty heel expliciet kijkt naar de sector op landelijk niveau, maar ook bovenlokaal en stedelijk. Wat heb je daarbij precies voor ogen? Wat ontbreekt er misschien vandaag in die sector? En is er dan iets

specifiek waarvan je eventueel denkt: met Monty kan ik daar dit of dat in betekenen, of daar zie ik voor mijzelf die specifieke rol?

Lana: [00:02:43] De zoektocht die we met Monty aangaan komt niet alleen vanuit de analyse van het veld, maar is eerder een waarneming van de samenleving op dit moment. We leven in polariserende tijden waarin het heel hard zoeken is hoe we het samenleven met elkaar aangaan. Ik denk dat dat aan de hand is op een groter niveau en dat zich dat ook vertaalt in het kunstenveld. Wij richten ons bij Monty uiteraard op dat kunstenveld en gaan vandaaruit die zoektocht aan. Hoe doen we het met elkaar en hoe kunnen we inzetten op het netwerk dat we vormen en de vervlochtenheid die er bestaat in het veld versterken? Meer dan te werken aan een heel sterke eigen identiteit of een eigen profilering. Uiteraard is dat van belang, maar dat die wel ontstaat vanuit een verbinding met collega's. En dan heb ik het zowel over kunstenaars, publiek als partnerorganisaties op die verschillende niveaus die je noemt.

Ann: [00:03:56] Je begint expliciet over veranderingen en evoluties in de wereld of maatschappij, en daarbinnen elkaar vinden. Je spreekt over polarisatie. Voor mij klinkt dat alsof het over veel meer gaat dan kijken naar bijvoorbeeld het ecosysteem of de waardeketen, naar wie daarin welke rol speelt, hoe je je daarop gaat enten, hoe je verschillende partners ondersteunt en vice versa. Het gaat ook over verschillende visies op de samenleving of over bepaalde spanningen, als je polarisatie noemt.

Lana: [00:04:30] Ik bedoel vooral dat in mijn ogen een antwoord op die polarisatie verbinding is. Het is op die verbinding dat we willen inzetten, dat kan versterkend werken binnen de kunsten. Ook daarbuiten, maar wij opereren binnen de kunsten. Dus vanuit die waarneming dat die spanning groeit, is dat het antwoord dat we willen zoeken.

Ann: [00:04:55] Hoe ziet die verbinding er dan uit? Gaat het over netwerken verstevigen en meer praten met elkaar? Meer luisteren naar elkaar? Of toch nog iets anders?

Lana: [00:05:07] Ik denk dat het ook gaat over het hebben van kennis van elkaar. En daarin is praten en luisteren essentieel, om te weten van wie waarmee bezig is, en hoe we elkaar daarin kunnen versterken. Zoals gezegd heb ik het niet alleen over de verschillende organisaties die in het kunstenveld opereren, maar over alle spelers. Hoe werken kunstenaars? Wat zijn hun noden? Hoe kunnen we daar als kunstencentrum op antwoorden, daar ondersteuning in bieden? En evengoed kijken naar: wat doen de collega's? Waarin kun je elkaar versterken en aanvullen? Hoe doen we dat ook samen, ten dienste van die kunstenaars? En dat vraagt kennis van elkaar. Die verkrijg je door bij elkaar over de vloer te komen, door de gesprekken blijvend aan te gaan, ook met kunstenaars. Om heel goed te luisteren naar waar de noden zitten, maar ook te spreken

over wat we wel en niet kunnen doen om daaraan tegemoet te komen. Wat is haalbaar? Wat is wensbaar?

Ann: [00:06:27] Als je dat meer wil doen dan dat het nu gebeurt in de sector, klinkt het als iets heel tijds- en arbeidsintensiefs. Het betekent dat je met verschillende partners en verschillende makers op geregelde tijden spreekt. Of kan dat ook anders?

Lana: [00:06:52] Nee, dat klopt. Dat is de zoektocht en de grote uitdaging, denk ik, waar we met z'n allen voor staan en op botsen. Een balans vinden tussen dat samen uitzoeken en het effectief doen in een periode waarin de noden ook steeds groter worden. Er zijn ook steeds meer kunstenaars. De vraag is daar groter. Er is ook een verschuiving naar hoe we werken, en naar een welzijn daarin. Dus dat neem je allemaal mee in die gesprekken. Ik heb geen antwoord op de vraag hoe dat dan moet. En het klopt dat dat tijdsintensief is en dat daar een focusverschuiving in zit, en dat we daar in een nog heel zoekende fase zijn.

Ann: [00:07:40] Misschien ook wel een interessante fase. Je vernoemt welzijn, dat is één van die nieuwe noden, of aandachtspunten in de sector die nu heel nadrukkelijk naar voren geschoven wordt. Welzijn en veiligheid. En daarnaast zijn er terechte eisen naar *governance* en *fairness*. Wat betekent dat het niet enkel gaat over bij meer mensen peilen naar productionele of financiële noden, maar ook hoe we ons beleid gaan aanpassen, en wat dingen als veiligheid specifiek voor jou of *fairness* in deze of gene situatie betekenen. Met als gevolg dat er ook veel andere eisen en verwachtingen bijkomen, bovenop het leren kennen van de makers met wie je werkt of zou willen werken.

Lana: [00:08:32] Ja, of het zijn eisen die meegenomen worden in het leren kennen. Dat het niet alleen gaat over productionele en financiële noden, maar ook over de omstandigheden waarin je werkt. Dat je elkaar ook daarin moet leren kennen. Dat zijn effectief, zoals je zegt, nieuwe gesprekken die volgens mij een aantal jaren geleden veel minder prominent aanwezig waren. En evenmin in de manier waarop we met elkaar aan het werken waren, of in productieprocessen, en die nu heel hard naar voren worden geschoven. En waar nog geen antwoorden op zijn. Want dat stelt ons ook voor nieuwe uitdagingen, en die vragen altijd tijd en aandacht, wat ervoor zorgt dat er tijd op andere vlakken verloren gaat of niet geïnvesteerd kan worden. Of dat je met minder mensen werkt of gaat praten.

Ann: [00:09:33] Maar het zijn waarschijnlijk wel uitdagingen waar de hele sector voor staat. Om het iets concreter te maken, heb je ook voorbeelden van het soort thema's, waar er vroeger minder expliciet aandacht voor was die er nu bijkomt? En waar nog niet iedereen op eenzelfde lijn zit, en hoe dat dan aan te jagen?

Lana: [00:09:53] Ik denk dat heel het welzijnsdebat een antwoord is op een soort grenzeloos engagement dat in het verleden bestond en misschien impliciet verwacht of opgelegd werd. Het hoorde er gewoon bij. Als je in de kunsten wilde werken, of het nu als kunstenaar of speler of binnen een kunstorganisatie was, werd er een soort grenzeloos engagement van je verwacht, en je moest je smijten. Wat heel waardevolle dingen oplevert en een heel fijne dynamiek geeft, maar het is ook niet onlogisch dat je daarin mensen verliest, dat mensen daardoor opgebrand geraken. Omdat er op verschillende niveaus ook over grenzen werd gegaan, zonder dat je het misschien zelf op het moment doorhad, maar waar dan later de weerslag van kwam. En dat vanuit die weerslag bij steeds meer mensen ook de roep om welzijn en zorg voor die grenzen steeds luider en duidelijker weerklonk. En dat neemt nu een heel prominente plaats in bij de vraag: hoe werken we met elkaar? Ik denk dat die vraag terecht gesteld wordt en dat die heel aanwezig is in steeds meer productieprocessen. Er gaat veel tijd en energie naar het zoeken. Hoe doen we het dan anders? Waar liggen ieders grenzen? Waar moeten en willen we rekening mee houden? Maar op dit moment zitten we ook nog in die zoektocht, waardoor we ook dingen verliezen die dat grenzeloos engagement mogelijk maken. En dat er soms heel veel aandacht gaat naar: hoe werken we dan met elkaar?

Ann: [00:11:46] Naar afbakening, eigenlijk.

Lana: [00:11:49] Ja, maar ook dat we soms het gesprek verliezen van: waaraan werken we dan en wat is dan het artistiek project of het product waar we mee bezig zijn? En dat dat de nieuwe balans is die we volgens mij nog niet altijd gevonden hebben. In heel de zoektocht naar waar liggen ieders grenzen en noden gaat het gesprek over de grenzen en noden van het artistiek product soms verloren. En in het zoeken naar nieuwe verhoudingen om aandacht te hebben voor dat welzijn, ontstaat er ook een soort *flouheid* die voor veel verwarring zorgt, die het artistiek proces niet altijd ten goede komt. Ik voel een verschuiving naar een veel collectievere manier van werken, waarin iedere stem belangrijk is en gehoord moet worden. En ik ben daar absoluut niet tegen, maar daar raakt het aan, waar we het daarnet over hadden, het belang van tijd. Dan is er meer tijd nodig om iedereen te laten horen. Maar dan is er nog meer nood aan duidelijke afspraken over hoe er met al die input gewerkt wordt en hoe er mee wordt omgegaan en wie daar dan uiteindelijk toch beslissingen in neemt.

Ann: [00:13:31] Artistiek?

Lana: [00:13:32] Inderdaad, artistiek. En daar komt het artistiek product toch weer op de voorgrond. Waar wordt daar zorg voor gedragen? En worden er beslissingen genomen die mogelijks de inbreng van de ene buitensluiten en die van een ander naar voren houdt? Of waar er toch een mogelijk onevenwicht ontstaat in wie wat aanbrengt. Ik heb soms het gevoel dat mensen vanuit een zoektocht naar welzijn en gelijkwaardigheid die

beslissingen niet meer durven nemen. De durf om keuzes te maken, om het debat aan te gaan, om het conflict aan te gaan. Alsof conflict welzijn in de weg staat. En dat geloof ik niet. Ik denk dat in een goed gesprek waarin we elkaar echt horen, er ook ruimte is voor conflict. En dat op dit moment het schuren of het conflict heel snel aanvoelt als een persoonlijk falen. Wat op zijn beurt weer in heel het welzijnsdebat terecht komt als: ik heb persoonlijk gefaald, dus ik voel mij in dit proces niet goed. En dat dáár weer heel veel aandacht naartoe gaat. Terwijl dat niet noodzakelijk het geval moet zijn. Het conflict kan ook worden ingezet ten goede van het artistiek proces. Als individuele verhoudingen heel sterk op de voorgrond komen in gesprekken, in debatten en in een creatie, kan er een onevenwicht ontstaan met het uiteindelijke resultaat.

Ann: [00:15:36] Doordat het conflictvermijdend wordt, of doordat het zoeken is voor iedereen, zou er een soort verlamming of verstarring kunnen ontstaan? Omdat mensen dan iets hebben van: “Oei, ik vind hier dit of dat van, maar ik durf het nu niet meer zeggen omdat ik dan misschien spanning creëer of iemand beledig.”

Lana: [00:16:00] Of er wordt minder gevaarlijk werk gemaakt. Er wordt nog minder naar een kern gegaan uit een voorzorg om niemand te kwetsen. Waarmee ik geen pleidooi wil voeren dat mensen gekwetst moeten worden, maar ik wil wel een pleidooi blijven voeren voor debat en conflict. En conflict is misschien een te zwaar woord. Ik wil een pleidooi voeren voor frictie en het blijven aangaan van de moeilijkheden, zowel in processen als in artistieke producten. Ik denk ook nog altijd dat een voorstelling mag schuren en moeilijke vragen moet stellen, en niet iedereen onmiddellijk moet aanspreken en moet goed praten. Niet elke voorstelling moet comfortabel zijn voor iedereen. Een voorstelling moet niet per definitie beledigend zijn, maar het moet wel gesprek blijven op gang brengen.

En opnieuw, ik wil geen mensen tegen de schenen schoppen of doen alsof ik welzijn en zorg en individuele zorg niet belangrijk vind. Het pleidooi van “alles moet kunnen”, daar gaat het niet over. Voor mij gaat veiligheid over een omgeving scheppen waar je met elkaar van mening kunt verschillen.

Ann: [00:17:40] Ja, eigenlijk een veilig kader scheppen voor zagezegde onveiligheid. Grote woorden allemaal, maar we komen natuurlijk uit een periode waarin performers soms wel heel slecht behandeld werden. Er moest ook wel iets gebeuren denk ik. En wat ik nu denk te horen is: we zijn aan het werken aan veiliger en beter, zowel voor de performer als voor de kunstwerker. Maar kunnen we er wel voor zorgen dat binnen dat veilig kader er wel nog steeds frictie en conflict kan zijn, omdat dat ook iets productiefs heeft?

Lana: [00:18:19] Ja, absoluut. Omdat dat ook is waar we in de samenleving blijven op botsen. Dus we kunnen ook niet binnen de kunsten doen alsof het niet bestaat. En als we

ons vanuit de kunsten tot die samenleving verhouden, moeten we ook kijken naar frictie en hoe we daarmee omgaan, hoe we daar een antwoord op zoeken.

Ann: [00:18:42] Zie je ook in ons veld, en de manier waarop het nu aan het evolueren of veranderen is, sterktes waarop we kunnen inzetten? Kansen?

Lana: [00:18:52] Volgens mij gaat dat over hetzelfde. Dat zoeken en die aandacht voor zorg en welzijn, waarvan we net de moeilijkheden en gevaren hebben benoemd, is ook de sterkte van onze sector. Dat we dat zo expliciet maken, dat er een bewustzijn is of groeit, zowel binnen de sector als - hopelijk via wat er gemaakt wordt - ook bij het publiek en in het discours, om aandacht te hebben voor al die verschillen. En voor hoe ermee om te gaan, met zorg voor individuele noden van mensen.

Ann: [00:20:01] Ik ben natuurlijk ook benieuwd naar de droom. Wat is voor jou het allermooiste of het mooist haalbare binnen het kunstenveld, vandaag of in de toekomst?

Lana: [00:20:20] Op het gevaar af wollig te klinken, kom ik toch terug naar het netwerk waar we het in het begin over hadden. Een kunstenveld waarin iedere speler meespeelt en vanuit het netwerk denkt, meer dan vanuit een individuele artistieke profilering. Vanuit een bewustzijn over hoe we als partners met elkaar werken en elkaar kunnen versterken. En met een kennis vanuit eigen sterktes en zwaktes en die van de partners, en hen daar dan ook op aanspreken en hen daarin ondersteunen. En dat we zo vooral aanvullend kunnen werken op elkaar.

Ann: [00:21:17] Ik wil nog een keer terugkeren naar Monty. Je vermeldde daarnet dat de wittebroodsweken voorbij zijn. Dat betekent dat ook Monty zelf sterktes, zwaktes of uitdagingen heeft. De dingen die je tot nu toe verteld hebt, zie je die ook in jouw organisatie gereflecteerd?

Lana: [00:21:45] Ja, absoluut. Zoals ik zei, we zijn een nieuw team en we hebben de afgelopen anderhalf/twee jaar vooral aandacht gehad voor: hoe doen we dit hier met elkaar in dit huis, en hoe stemmen we op elkaar af? En hoe kunnen wij als huis artiesten ondersteunen? Naar mijn bescheiden mening zijn we daar ook in geslaagd. En de uitdaging zit waar ik ze ook voor het veld genoemd heb: aansluiting vinden - in het veld, in de wereld, buiten ons - en de vraag hoe we ons tot dat groter geheel zullen verhouden als huis. De zoektocht blijft daarin hoe je dat niet enkel via een artistiek programma doet, niet alleen via een directie, in gesprekken en netwerkmomenten. Hoe kun je als huis en met een volledige ploeg die wisselwerking aangaan? Daar heb ik nog geen antwoord op, maar wel heel veel zin om dat te blijven zoeken.

Ann: [00:23:06] Daar gaat altijd eerst een intern project aan vooraf. Dus als dat nu ongeveer afgerond is, dan sta je eigenlijk als team klaar om samen naar buiten te kijken.

Lana: [00:23:17] Voilà, daar staan we exact.

Ann: [00:23:19] Dank je wel!

Lana: [00:23:23] Graag gedaan.

Ann: [00:23:26] Je luisterde naar Gedeelde Grond, waarin kunstprofessionals praten over wat hen bezighoudt en hoe ze de toekomst zien van het veld dat we delen. Volgende keer praat ik met Jan Van den Borre, artistiek directeur bij MA Festival. Tot dan.